

ВЪВЕДЕНИЕ

Една от отличителните черти на човека като *Homo sapiens* е търсещият ум. Ние винаги сме си задавали въпроси, не само относно нашето съществуване на Земята - защо сме тук, откъде идваме, какво става след смъртта, какъв е скритият смисъл на естествените феномени около нас, но и въпроси, засягащи самата природа на нещата. Хилядолетия наред сме изграждали система от вярвания, които са ни позволили, в някаква степен, да си отговорим на тези стародавни въпроси.

ОПРЕДЕЛЕНИЯ И АНАЛИЗ

Като част от тази система от вярвания ние сме развили огромен запас от знаци и символи, които ни напомнят за извечната ни връзка с космоса. Знаците и символите са популярни, но понякога принципните отлики между тях не са докрай прояснени.

Знакът има недвусмислена функция: той е съставна част от писмения или визуалния език, визуална предупредителна лексика, регулираща пътното движение, отличителна характеристика на продуктите на дадена компания. Знаците носят прости послания и имат непосредствен, директен смисъл.

Символът, от своя страна, е визуален образ или знак, представящ комплексна идея – един по-дълбок показател на универсални истини. Огънят, например, символизира слънцето и мъжката жизнена сила, която е навсякъде около нас, а пролетното цвете представлява възраждането и новия живот. Когато го разглеждаме в перспективата на символите, животът става по-богат, изпълнен със значения.

Още от най-ранни времена символите се свързват с космоса, плодородието, смъртта и събуждането за нов живот, ала с появата на психоанализата идеите и предметите започват

ЗНАЦИТЕ НОСЯТ ПРОСТИ ПОСЛАНИЯ И ИМАТ
НЕПОСРЕДСТВЕН, ДИРЕКТЕН СМИСЪЛ.
СИМВОЛЪТ Е ВИЗУАЛЕН ОБРАЗ ИЛИ ЗНАК,
ПРЕДСТАВЯЩ КОМПЛЕКСНА ИДЕЯ

да се изучават вече и с оглед на психиката, за нуждите на психологията. Тъмната сянка, например, символизира вътрешна несигурност. В повечето вълшебни приказки (например, *Червената шапчица*) основните сюжетни мотиви се отнасят към сблъсъка и преодоляването на препятствия в процеса на съзряване и помъдряване. По-голямата част, обаче, от древните архетипни символи, все пак се свързват с Вселената и с космоса.

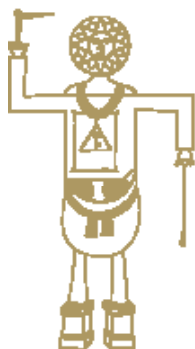
Някои символи, като кръгът и полетът на птиците, са универсални. Наред с другите му значения, кръгът символизира раждането, прераждането, кръговрата на сезоните, а птицата може да се свърже с възлизането на душата на небето. Митичните животни също се срещат в изкуството от хилядолетия. Те символизират общите качества на

представените от тях същества; сатирът, например, е наполовина коза, наполовина човек, показвайки съответно, по-нисшата и по-висшата природа.

МИГРАЦИЯ НА СИМВОЛИТЕ

Фактът, че някои символи са разпространени из целия свят, повдига въпроса за техния произход. Дали са се появили спонтанно като естествена част от човешките подсъзнателни подтици, или са резултат от обмена на идеи между различните народи?

Разполагаме с множество свидетелства за подобна миграция на символите в древния свят. Търговски пътища пресичат надлъж и шир земното кълбо, а заедно с търговците

пътуват и религиозните идеи, стиловете в изкуството, дори и самите художници. Така ислямът достига Югоизточна Азия, будизмът се разпространява чак до Япония, а португалски език се говори в самото сърце на Южна Америка. С размяната на стоки и идеи се обменят и символи. По този начин те придобиват значения, различни от първоначалните.

Драконът, същество от китайски произход, е подобен “бродещ” символ. В Китай той олицетворява славата на императора и слънцето, но в европейското християнско изкуство неговата символика е негативна и се свързва с по-низшите прояви на човешкото его.

Изображението на птица в схватка със змия, е разпространено от Нова Гвинея до Америките и символизира вечната битка между небето, земята и водите. Накрая, силно стилизираният образ, който присъства върху бронзовите съдове в древен Китай, се появява и в гаргойлите – украсата на капчуците на европейските катедрали, а също и в културите от Азиатско-Тихоокеанския регион.

БОГИНЯТА МАЙКА

Един универсален символ, който по всяка вероятност се развива едновременно на различни места, е Богинята Майка. Често изобразявана с огромни корем и гърди, тя олицетворява плодородието и изобилието, а нейният образ се среща още в праисторическото изкуство и е разпространен от Малта до руските степи. Тя символизира раждането, а като Земята майка – кръговрата в природата. Понякога е изобразявана просто като тригълник – символ на женските генитали или като кръг, подсказващ непрекъснатия цикъл на раждане и възраждане.

С развитието на юдаизма, християнството и исляма митът за архетипната богиня майка постепенно изчезва от човешкото съзнание. Но нейната символика все още се долавя тук и там, а култът към Дева Мария остава свързан, макар и индиректно, тъкмо с тези вярвания. И тъй като хората се откъсват все повече от природата, все-пораждащата богиня хранителка с течение на времето се заменя от

ЕДИН УНИВЕРСАЛЕН СИМВОЛ,
КОЙТО ПО ВСЯКА
ВЕРОЯТНОСТ СЕ РАЗВИВА
ЕДНОВРЕМЕННО НА РАЗЛИЧНИ
МЕСТА Е БОГИНЯТА МАЙКА

ВЕДНАЖ РАЗБРАЛИ СКРИТОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ПРЕДМЕТИТЕ, ЗАПОЧВАМЕ ДА ОСЪЗНАВАМЕ ДВОЙНСТВЕНАТА ПРИРОДА НА СЪЩЕСТВУВАНИЕТО

боговете създатели или от един трансцендентен бог, отстранен от съзидателния процес. Вече не майката богиня, а мъжките божества контролират природата.

СИМВОЛИТЕ В ЕЖЕДНЕВНИЯ ЖИВОТ

Използването и познаването на символите обогатява живота. Веднаж разбрали скритото значение на предметите, започваме да осъзнаваме двойствената природа на съществуването – вътрешния и външния живот на всичко около нас. Една обикновена стълба, например, служи като практическо средство, но същевременно напомня за духовното изкачване към самоосъзнаването; една купа може да отведе въображението ни към приютяващото женско начало и

сътворението; лилията, поникваща от тинята, напомня за чистотата на духа; а агнето означава светлината на истината. Гледането на предметите по този символически начин ни позволява да живеем по-хармонично като разтваря нашето съзнание не само за живота ни тук и сега, но и за универсалните истини на съществуването.

СИМВОЛИТЕ В ЖИВОПИСТА, ЛИТЕРАТУРАТА И СЪНИЩАТА

Символите в живописа служат като визуален език за интерпретиране на темата. Независимо от прекомерната им употреба в ренесансовата живопис, днес символите не са толкова добре познати и това прави трудно разбираем скрития смисъл на съвременните картини.

...СИМВОЛИКАТА НА СЪНИЩАТА
СЕ ОБЯСНЯВА КАТО ОТРАЖЕНИЕ
НА НЕСЪЗНАТОТО

Например, в християнското изкуство птиците са добре известен атрибут на св. Франциск, а колелото – на св. Екатерина. Ранното будистко изкуство изобразява Буда косвено, лицето и тялото му не се показват; присъствието му се означава чрез трона или следите от стъпките му.

Най-общо, образът на водата в изкуството символизира подсъзнателното начало или Първичните води, а богините от класическата древност често представляват отделни добродетели като мъдростта. В съвременното изкуство изобразяваните предмети не означават непременно нещо определено за зрителя, макар че за художника те може да имат дълбоко значение на спомени от детството. По подобен начин във вярванията на аборигените, условно наречени Времето на сънищата, всеки човешки живот и

заобикалящото го оставят своя уникален „отпечатък”, често рисуван в пясъка.

Символика откриваме и в някои прочути литературни творби. В *Пътешествието на пилигрима* християнската алегория на поклонника олицетворява човека, стремящ се към връзка с Бога. В *Хрониките на Нарния* на К. С. Луис християнската алегория се проявява в образа на лъва Аслан, който олицетворява Христос.

Символическото значение на сънищата е отдавна познато. Преследването и пропадането в съня често биват обяснявани като символ на индивидуалните страхове от съзряването и сблъсъка с отговорностите в живота. Но символиката на сънищата се обяснява като отражение на несъзнатото не само в психоанализата. Много общества също зачитат

нейното значение. Семаите от Малайзия, например, вярват в значимостта на сънищата и се упражняват в противопоставяне на страховете в съня, за да могат после в будно състояние да се преборят с тях.

СИМВОЛИТЕ ДНЕС

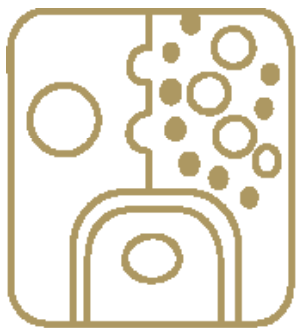
Макар че повечето символи остават непроменени през хилядолетията, появяват се и нови символни форми. Днешните културни герои като Супермен и Спайдърмен (Човекът-паяк) са подобни на древните герои от митовите за сътворението, които извършват геройски дела като, например, открадването на огъня и подаряването му на хората или пресътворяването на света след потопа. В мит се превръщат и знаменитостите от шоу бизнеса, които са център на внимание и обект на всеобщо възхищение било заради външния си вид, било поради обстоятелството, че техният разкошен начин на живот представлява идеал, към който се стремят повечето хора. Това героизиране се случва, най-вероятно, в отговор на

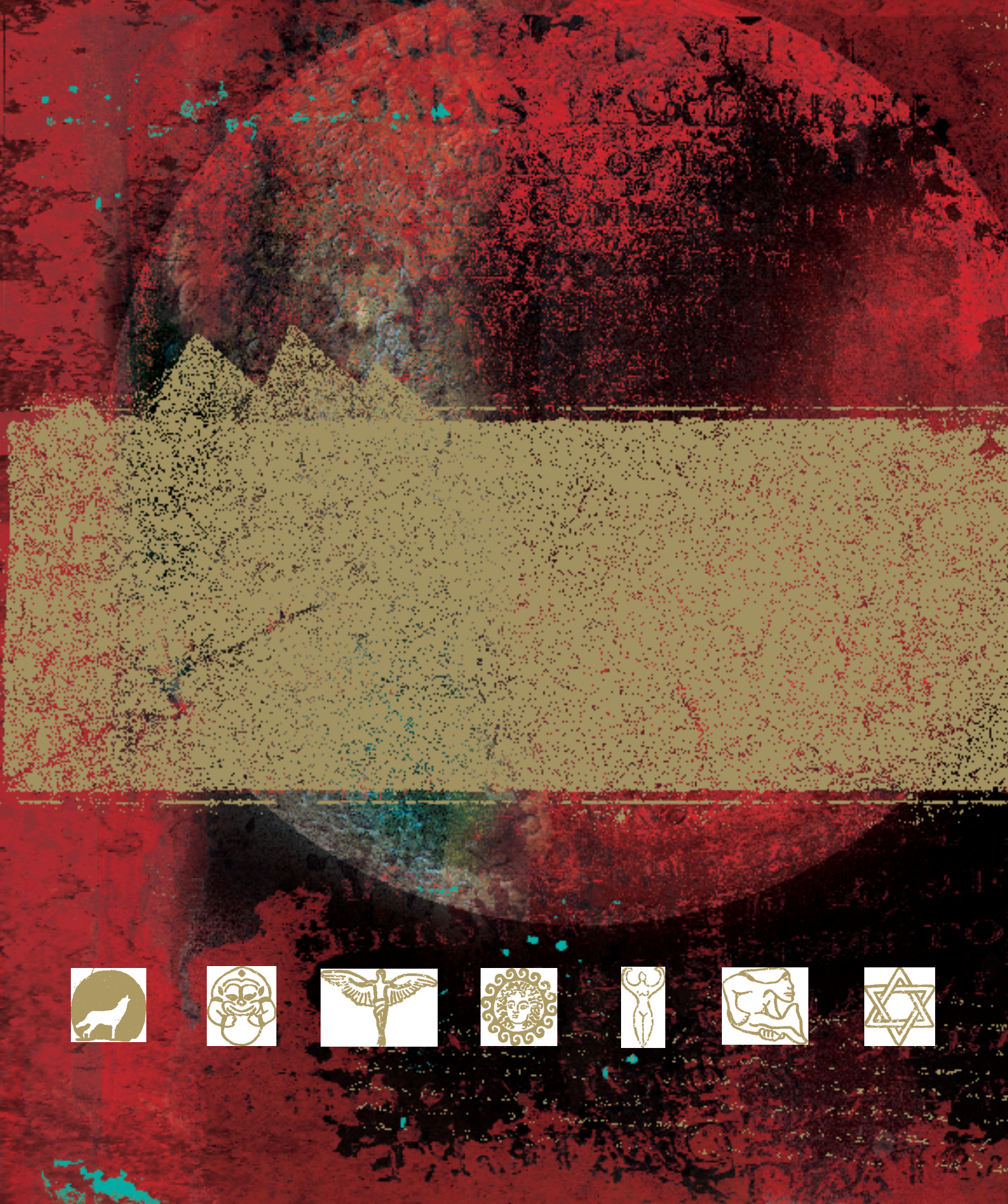
дълбоката несигурност, пред която сме изправени днес.

Други съвременни символи имат съдбоносно значение: например, атомната гъба над Хирушима, която озаменува появата на атомната бомба или рухването на Кулите близнаци на Световния търговски център в Ню Йорк. Тези два символа разкриват нашия най-голям страх – страхът от унищожение.

НОВА ПЕРСПЕКТИВА

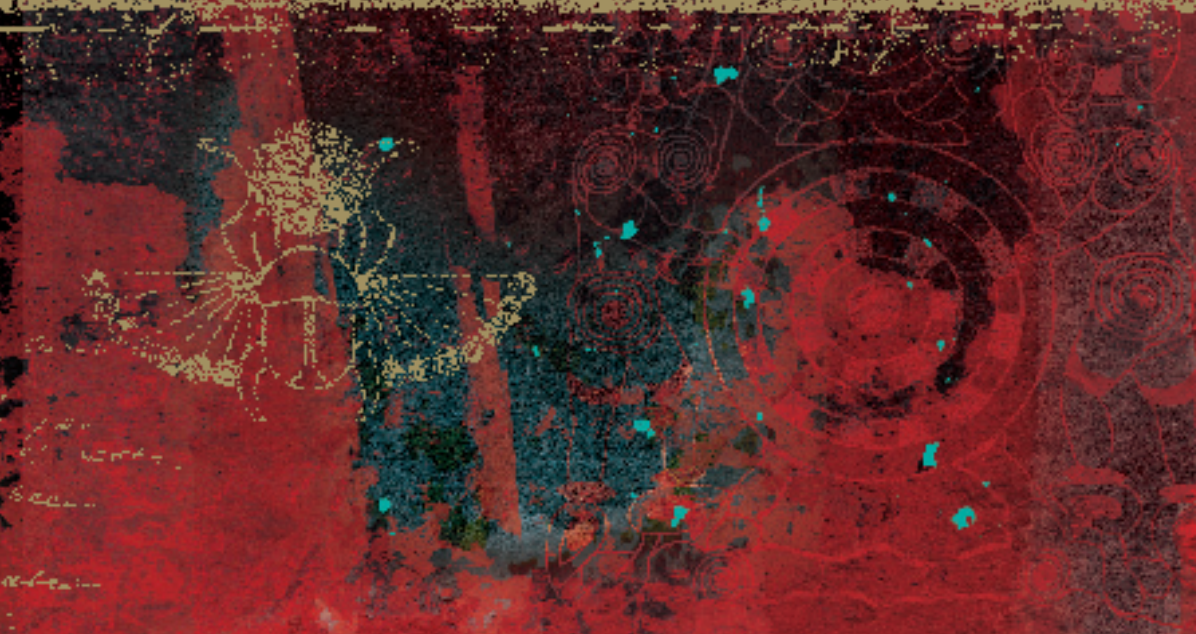
Навсякъде където живеем сме заобиколени от символи, стига да можем да ги забележим. Може цял живот да останем слепи за тази богата образност, но ако широко отворим очите си за нея, можем да прозрем по-дълбоките истини, присъщи на заобикалящия ни свят. За изкушените да изследват философското и метафизичното начало светът е изпълнен със символи и поради това е безкрайно богат и благодатен. Така стигаме до по-задълбочено самопознание и откриваме нова перспектива в живота.

КОСМОСЪТ

Като наблюдават движението на слънцето, луната, звездите и планетите, а също и смяната на сезоните, хората постепенно развиват представа за естествения ритъм на Вселената. През хилядолетията натрупаните наблюдения се обясняват от космология, която позволява приспособяването към естествения ред. Контролът над природните стихии се поверява на богове, които стават обект на култ и почит.

Това води до широко разпространеното вярване, че за да устоят на стихииите, причинявани от боговете, хората трябва непрекъснато да общуват с тях. За да се призове космическата хармония се правят жертвоприношения и се принасят дарове. Така се измолва благодатен дъжд за реколтата и попътен вятър за моряците.

Природни бедствия пък като суши, земетресения или наводнения неизменно се приписват

на божественото възмездие. Затова символиката на космоса е преплетена с тази на религията. Слънцето, например, е универсален космически символ за божествената власт, а будистите гледат на огъня като на мъдрост, която поглъща невежеството. В християнството и индуизма водата се свързва най-вече с пречистването, а във всички големи световни религии небесата са дом на божествата.

Всъщност, небето и всичко в него – от луната и звездите до гръмотевиците и светкавиците, се свързва символно с божествения свят. Планините също имат сакрален статус поради близостта си с небесата. Всяка култура има свои богове, богини и свръхестествени представители. Митовите за сътворението и за големия потоп са изоморфни във всички култури. Загадките на Вселената се обясняват чрез космическите символи и божие възмездие. Подобни символи са важни за древните общества, защото помагат на хората да живеят по-хармонично, а също и да прозрат,

ЗА ДА УСТОЯТ НА
СТИХИИТЕ,
ПРИЧИНЯВАНИ
ОТ БОГОВЕТЕ,
ХОРАТА ТРЯБВА
НЕПРЕКЪСНАТО
ДА ОБЩУВАТ С
ТЯХ

вода и въздух. Въздухът и огънят са считани за символи на мъжкото начало и на активността, докато земята и водата – на женското начало и на пасивността. Постигането на баланс между елементите се счита за основа на космическата хармония.

Знаците и символите играят жизнено важна роля за разширяване на по-сетнешните научни познания за света, в който живеем.

да се стремят към божественото си просветление.

Ранните религиозно-философски учения се опитват да свържат с определени символи четирите основни елемента, от които е изграден космосът, а именно: земя, огън,

Астрономията и астрологията, например, се развиват още от най-древни времена в опита на хората да използват космическите символи за обяснение на движението на планетите или образуването на съзвездията. Космическите символи често се преплитат с тези на сезоните, тъй като мерките за време винаги се основават върху денонощното и сезонното движение на слънцето и луната.

Независимо от съвременните научни открития, символиката на космоса остава значима за много хора по света и продължава да внася колорит в нашия език. Така например, знаменитостите са „звезди“; върху много от националните флагове са изобразени слънце или луна – космически символи на божественото господство и власт. Скъпоценните камъни, особено зодиакалните, все още са натоварени със символическо значение, а астрологията днес е също толкова популярна. Дори и сега, в нашето съвремие, ние продължаваме да търсим смисъла чрез знаците и символите.

СЛЪНЦЕТО

Повечето култури почитат слънцето като върховна космическа сила – жизнената сила, която позволява на всичко да вирее и да расте. Като източник на топлина слънцето символизира жизнеността, страстта и младостта. Като източник на светлина то олицетворява просветлението. Също така то е емблема на царското и имперското величие. В някои традиции слънцето е Вселенският отец. Изгревът и залезът символизират раждането, смъртта и възкръсването.

ОБИКАЯЙКИ ОКОЛО ЗЕМЯТА

Зимното и лятното слънцестоене отбелязват съответно най-късия и най-дългия ден на годината и пораждат митове и празници по целия свят. Зимното слънцестоене символизира победата на светлината над тъмнината или края на един и началото на нов цикъл на светлината и

растежа. Лятното слънцестоене означава преизобилието на земята, но едновременно с това отбелязва и изтощаването на слънцето; друидите посрещат лятното слънцестоене при зори. И зимното, и лятното слънцестоене се означават с огън, символизиращ слънчевата топлина и плодородието.

▲ Маска-слънце

Тази страховита маска-слънце показва господството на Слънцето над четирите посоки на света (север, юг, изток и запад) и се използва при специални церемонии. Тя е от Бела Коула, племето нунсалк в Британска Колумбия.

◀ Изгревът

Зората е символ на надеждата, радостта и младостта. Тя символизира раждането, новото начало и свежестта. В християнството тя е символ на възкресението. Често олицетворява и началото на света или на човечеството и затова е свързана с повечето митове за сътворението.

Съдове за разпръскване искрите на огъня, които запалват зората.

▲ Еос

Богинята на зората Еос, почитана в Древна Гърция, е персонификация на младостта, надеждата и събуждането. Пръстите ѝ символизират розовопръстата зора, възлизаща по небето, окъпана в сутрешна роса.

◀ Слънцестоене в Стоунхендж

Най-мощният британски символ на лятното слънцестоене – Стоунхендж в Уилтшър, е център на езическите празненства от хиляди години. Хората се събират тук за да посрещнат изгрева над Хилстоун в деня, който бележи средата на лятото.

БОГОВЕ И ЛЕГЕНДИ

Със слънцето са свързани много символи в различни култури по цял свят. Обикновено то персонифицира мъжкото начало, макар че в Япония и при някои американски индиански племена, се отнася към женското начало. Най-разработен и устойчив е култът към слънцето в Египет, Централна Америка и Перу. Слънцето там се счита за блага плодородна сила, но също и за огнен разрушител.

► Аполон

Древногръцкият бог Аполон носи животворяща светлина на земята. Изобразяван като енергичен златокоп младец, той е свързан с Хелиос — богът, който управлява слънчевата колесница по небето.

► Сурия

Ведическият бог на слънцето Сурия олицетворява безсмъртието, пламъците на смъртта и прераждането (залеза и изгрева). Всеки ден той прекосява небесата с колесница, теглена от седем буйни коне.

▲ Фаетон

В древногръцката митология небесният път на слънцето е символизиран от бога слънце Хелиос, кръстосващ небесата с колесница. Неговият син Фаетон подкарва безразсъдно колесницата и бива възпрян, пронизан от ослепителната мълния на Зевс.

▲ Раху

Древноиндийският демон Раху поглъща слънцето и предизвиква затъмнение, но тъй като е лишен от тяло, където да го побере, слънцето се появява отново. Подобен сюжет е познат и в китайската митология.

▲ Икар

В гръцкия мит Дедал изработва изкуствени криле за своя син Икар. Без да зачита бащиното предупреждение, Икар излита твърде високо до слънцето и крилето му се разпадат. Символично причина за поражението му са неговите гордост и липсата на уважение към боговете.

▲ Феникс

Универсален символ на умирането, възкръсването и слънцето, митичният феникс обикновено е изобразяван като птица подобна на орел, издигаща се от пламъците.

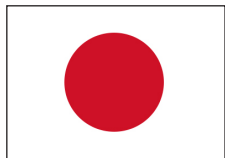

▲ Кефри

Древноегипетският бог на изгряващото слънце — Кефри, се свързва с бръмбара скарабей, който търкала торни топки. Той символизира небесния път на слънцето, свързва се с новия живот и е талисман, носещ късмет.

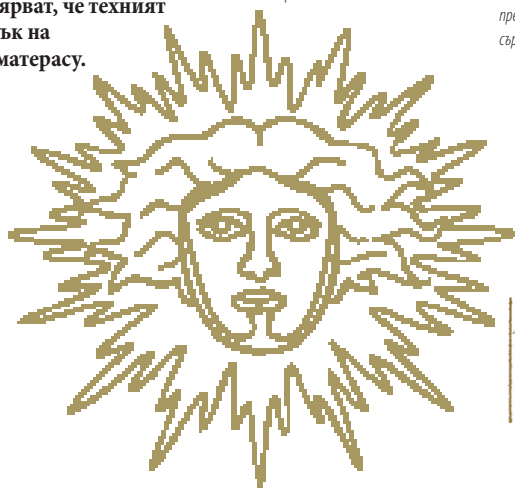
ВЛАСТТА И СЛЪНЦЕТО

Слънцето се изобразява като символичен център на космоса. Това най-бляскаво небесно тяло е символ на кралското и императорското величие. За китайците то е императорският символ Ян. Японците го използват като национална емблема и вярват, че техният император е пряк потомък на богинята на слънцето Аматерасу.

1 Японското знаме

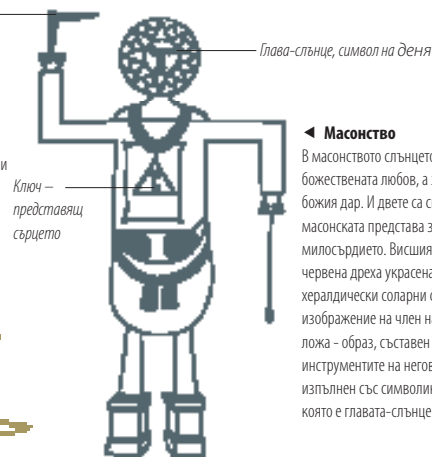
При няколко знамена слънцето символизира властта. Върху японското знаме има червен кръг олицетворяващ изгряващото слънце.

Персел

▼ Кралят-слънце

Френският крал Луи XIV си присвоява соларния символ за своя собствена емблема и става известен с прозвището Кралят-слънце. Прочут е и с разточителния си начин на живот.

◀ Масонство

В масонството слънцето представлява божествената любов, а златото — божия дар. И двете са свързани с масонската представа за милосърдието. Висшият Олтар носи червена дреха украсена с хералдически соларни символи. Това е изображение на член на Масонската ложа — образ, съставен от инструментите на неговия занаят, изпълнен със символика, част от която е главата-слънце.

ВЖ. И

Злато с. 44 – 45
Египетски божества с. 138 – 139
Гръцки и римски божества с. 140 – 141
Индуизъм с. 158 – 163

Даоизъм и шинтоизъм с. 170 – 171
Християнство с. 176 – 179
Масонство с. 260 – 261
Цветове с. 280 – 283
Знамена с. 324 – 329

ЛУНАТА

Загадъчната луна винаги е пленявала човешкото въображение. Нейното сияйно присъствие в нощното небе е символ на надеждата и просветлението. Подобно на слънцето, луната често се свързва с раждането, умирането и възкръсването. На нея са подвластни водите, затова тя е символ и на плодородието. Господарка на сънищата, луната бива свързвана с вгълбеността; тъмната ѝ страна се свързва с окултното. Качествата ѝ, близки до женското, я обвързват с Богинята Майка.

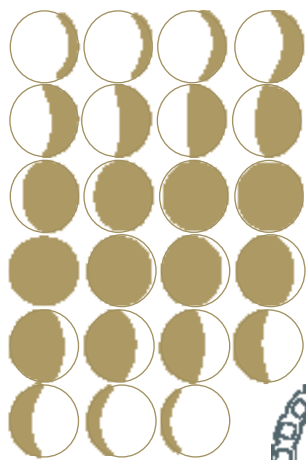
ЛУННОТО ВЛИЯНИЕ

Лунният цикъл, в който луната непрекъснато променя формата си, е мощен символ на кръговрата на човешкия живот в ранните общества. От новолуние (полумесец) до пълнолуние (лунен диск), на всяка лунна форма, а също и на лунните загъмнения, се отдава особено значение. Освен влиянието върху приливите и отливите, върху времето и върху живота като цяло, на луната се приписва и управлението на човешката съдба.

▲ Лунно загъмнение

В различните култури по света има митове за загъмнението. Мнозина вярват, че то е поличба за природни бедствия или за смъртта на владетеля. В Азия е разпространено поверието, че загъмненията се причиняват от демон или дракон, който поглъща луната.

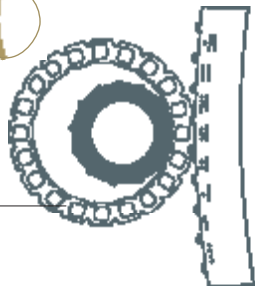

◀ Нарастване и смаяване на луната

Периодичното нарастване и смаяване на луната е символ на раждането, живота, смъртта и възкръсването. Новолунието и пълненето на луната символизират растежа, а изгъняващата луна се свързва със смъртта.

◀ Календар на майте.

Майте имат система от отделни синхронизирани календари, които следят и свързват циклите на луната, слънцето, Венера и Плеядите. Другите календари – римският, китайският, еврейският, келтският и ислямският, се основават на лунния цикъл.

Изображенията върху външния кръг обозначават месеците.

▲ Луната

Сенките на кратерите върху лунната повърхност винаги са пленявали хората по света и са били вдъхновение за много митове.

ПЪЛНОЛУНИЕ

Пълната луна има обща символика с кръга като знак на целостта и силата. Китайците я свързват със същността на Ин и с женското начало. За будистите тя е символ на духовната сила. Луната на жътвата (пълнолунието около равноденствието през септември) символизира плодородието в земеделието. Думата „лунатик“ произлиза от латинската дума за луна – luna и първоначално означава „поразен от луната“. Смята се, че пълнолунието изостря

лудостта и се свързва с подивяване на животни и хора.

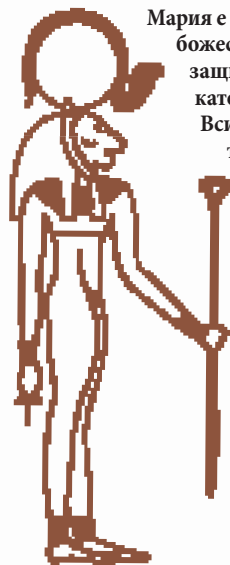
ВЪЛК, ВИСЦ СРЕЩУ ЛУНАТА

БОГОВЕ И БОГИНИ НА ЛУНАТА

Някои култури в Океания и някои африкански племена възприемат луната като оплождащ мъжки бог, но обикновено тя се счита за женско божество. Като небесна царица, Дева

Мария е свързана с луната, а лунарните божества варира от фигурите на майката-защитница до свирепите богини девичи, като римската богиня на лова Диана. Всички богини на луната са считани за тъкачки на съдбата, затова често са изобразявани като паук.

▲ Бастет

Древноегипетската богиня Бастет понякога се причислява към богините на луната, вероятно защото древните гърци я припознават като Артемида – богиня на лова и на луната. С нея се свързва лунната символика за плодородие.

▲ Артемида

Артемида – сестрата близкачка на древногръцкия бог на слънцето Аполон, представлява едно цяло с богините на луната Селена и Хеката. Артемида, ловувачката богиня дева, е Новата луна, достигналата зрялостта Селена е Пълната луна, а загадъчната Хеката е тъмната страна на луната.

▲ Чане

Китайската богиня Чане е източната версия на „Човекът от луната“ (човешки лик, разпознаван върху лунния диск – б.п.). На ежегодния празник на луната ѝ се принасят дарове.

▲ Ичел

Ичел е богинята на луната у майте. Богинята Майка, която праща животворния дъжд, има качества и на закрилница и на унищожителка.

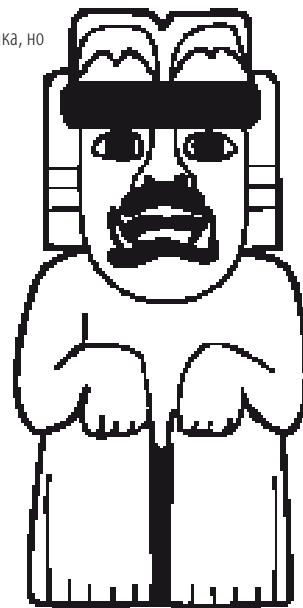
▲ Койлсаукви

Ацтеките вярват, че всекидневното движение на слънцето и луната се символизира от битката между лунната богиня Койлсаукви и слънцето, довела до нейното обезглавяване.

ПРЕОБРАЗЯВАНЕ

Преобразяването е постоянна тема във фолклора. Съществуват много приказки за хора, които се превръщат в кръвожадни зверове през нощта, особено по пълнолуние. Символно тези приказки се свързват с тъмния аспект на луната и нейните връзки с окултното. Те разкриват също и страха, който човешките същества по-лесно преодоляват през низките животински инстинкти. Принудителното преобразяване означава затварянето, докато волевата му форма символизира освобождаването. В Европа е разпространен митът за върколака, но другаде животинските превръщания, освен вълк, включват и ягуар, тигър, лисица, язовец. Шаманите и вещиците притежават силата да приемат различна форма и така да странстват между световите на хората и духовете.

ПРЕОБРАЗЯВАНЕ – ЯГУАР

ВЪРКОЛАК

ПРЕОБРАЗЯВАНЕ – ЛИСИЦА

ВЖ. И

Нощното небе с. 22 – 23

Сезоните с. 40 – 41

Бозайници с. 52 – 55

Плодovitост и раждане с. 120 – 123

Египетски божества с. 138 – 139

Гръцки и римски божества с. 140 – 141

Божества на Централна и Южна

Америка с. 144 – 145

Шаманизъм с. 154 – 155

PLANISPHERIVM

Sive

ORBIVM MVNDI

PTOLEMAE

NO DI

SEPTEM

PLA NE

ORBES

SATVRNI

CANCER

GEMINI

TA VRVS

ARIES

ECLIP PISCES

CURRICVIVM

SATVRNI

ITER MER

VENERIS

SOLIS

ORBIS LVAE

IOVIS

SATVRNI

VIA SATVRNI

ITER VENERIS

ITER SATVRNI

VIA IOVIS

SEV CAPRICORNVS

Z O

SAGITTARIVS

AQUARIVS

PISCES

ARIES

TA VRVS

GEMINI

CANCER

ПЛАНЕТИТЕ

Първите астрономи отбелязват, че освен слънцето и луната, в небето има още пет малки движещи се светлилки, които могат да се видят с невъоръжено око. Наричат ги планети, което означава „скитници“ и ги кръщават с имената на древноримски богове – Меркурий, Венера, Марс, Юпитер и Сатурн. Изобретяването на телескопа през XV век позволява откриването на по-отдалечените планети – Уран, Нептун и Плутон. Характеристиките, които планетите получават, се основават на техния цвят, движение и размер. Смята се, че планетите имат някаква връзка с хората и че влияят върху определен ден от седмицата. През Средновековието алхимиците ги свързват с металите. Описанието на космоса от Андреас Целариус, публикувано за първи път през 1660 г. в *Harmonia Macrocosmica*, се основава на системата, развита през II век от астронома Птолемей, в която Земята неправилно се поставя в центъра на космоса.

1. Меркурий

Наречена на бога вестител, планетата Меркурий основателно се свързва с търговията, с деня сряда и с метала живак.

2. Венера

Наречена на богинята на любовта, планетата Венера се свързва със сексуалността, желанието, възраждането и щастието. Денят ѝ е петък, а металът – мед.

3. Марс

Персонифицирана като силен мъж, планетата Марс символизира насилието, страстта, огъня и храбростта. Нейният ден е вторник, а металът – желязо.

4. Юпитер

Символ на равновесието и справедливостта, планетата Юпитер се свързва с деня четвъртък и с метала калай.

5. Сатурн

Представена като възрастен брадат човек, планетата Сатурн е символ на морала, меланхолията и твърдостта, на деня събота и на метала олово.

6. Планетите като знаци

В своето описание на космоса и на планетите, наред с характеристиките на богове, Целариус включва и специални знаци. Те се използват също от астрологията и от алхимията.

НОЩНОТО НЕБЕ

Вдъхващо страхопочитание, загадъчност и безкрайност, пространството владее въображението на хората от хилядолетия. Звездите и планетите, блестящи като сигнални огньове в тъмното, се свързват със свръхестествени сили и символизират водачеството, божественото въздействие

и устремността. Астрономията и астрологията се развиват от древни времена, от момента в който движението на планетите по нощното небе и украсата на звездите впечатляват наблюдаващите. Звездите като символ присъстват върху знамена, в религията и олицетворяват знаменитостите.

ЗВЕЗДИ

Представляващи божественото напътствие, покровителството и надеждата, звездите са особено важен символ. Американските индианци вярват, че това са лагерните огньове на техните предци, а други култури – че това са небесни порти или ангелски пратеници на боговете. За християните Витлеемската звезда възвестява раждането на Христос, а в християнското изкуство някои светци са изобразявани със звезди. В хералдиката звездата е знак за рицарски сан. Зодиакът е съставен от 12 астрални (звездни) знака.

▲ Петолъчна звезда

Известна като пентаграм, когато е с насочен нагоре лъч, петолъчната звезда символизира стремежа, духовния свят и просветата; християните я разглеждат като символ на Христос, като „алфата и омегата“. Обърната надолу, тя символизира дявола.

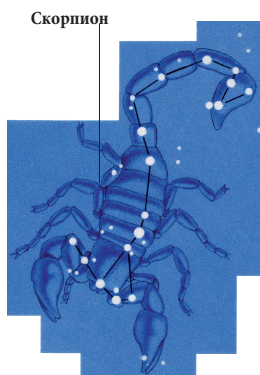
Мъжкото начало

Женското начало

▲ Шестолъчна звезда

Известна като хексаграм или като Звездата на Давид в юдаизма, тази звезда е образувана от два триъгълника – символи на мъжкото и женското начало. Тя символизира връзката между Небето и Земята и олицетворява съюза на противоположностите и на сътворението. Символът е известен още и като Печата на Давид по модела на пръстена на пророка цар Давид.

▲ Съзвездия

Съзвездията са групи звезди, напомнящи определен мотив. Известни са 88 съзвездия, които носят имената на герои от класическата митология.

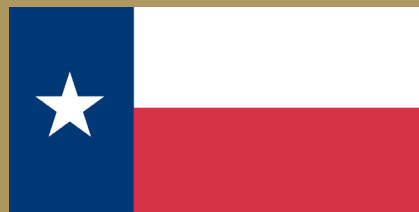

▲ Метеор

Олицетворяващи искрите на небесния огън, метеорите са възприемани като божествен знак. Те са небесните пратеници, напомнящи на хората за съществуването на по-висш живот. Смятани за добра поличка, често се свързват с раждането.

ЗВЕЗДИТЕ ДНЕС

В съвременното общество звездите функционират най-вече като символ на надеждата и желанията. Те се свързват и с популярността на прочутите хора, наричани „звезди“. Често се срещат върху знамената, а редицата от звезди се асоциира с мярка за качество. За първи път петолъчна звезда е поставена върху знамето на новосформираните през 1777 г. САЩ.

ЗНАМЕТО НА ТЕКСАС, ЗВЕЗДАТА НА ЩАТ ТЕКСАС

ЗНАМЕТО НА АВСТРАЛИЯ

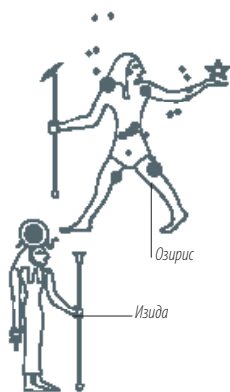
3 Холивудски звезди

Холивудската Алея на славата в Лос Анджелис е покрита с над 2000 звездни знака, всеки от които носи името на някоя знаменитост с принос в развлекателната индустрия.

БОГОВЕ НА ЗВЕЗДИТЕ

Небесните символи са свързани с царската власт и показват божественото присъствие. В по-ранните култури се вярва, че звездите имат влияние над човешкия живот. За звездите има много приказки, с тях са свързани множество богове и богини. Корона от звезди носят някои от главните богини на плодородието – вавилонската Ишар и Дева Мария.

◀ Изида и Озирис

Египетската богиня на плодородието и майчинството Изида е съпруга на Озирис – Господаря на мъртвите, чиито дух населява звездата Орион. Нейн символ пък е звездата Сириус, която възвестява годишния разлив на реката Нил, донасящ отново плодородие и просперитет на страната. С появата на Сириус се отбелязва и началото на новата година.

▲ Ишар

Петолъчната звезда е емблема и на шумерската богиня на плодородието Ишар, в нейния войнствен аспект като утринна звезда.

▲ Дева Мария

Като небесна царица Дева Мария е показана с корона от звезди. Към нея се отнася също и шестолъчната звезда на Мериам.

▲ Звезда и полумесец

Емблемата на полумесеца в исляма означава божествената власт и възкръсването, а в комбинация с петолъчната звезда – Рай.

◀ Полярната звезда

В Древен Египет се смята, че духът на мъртвия фараон обитава Полярната звезда. Тя се свързва и с бог Сет и с финикийския бог Баал Салон.

► Входна украса у маорите

Според вярванията на маорите звездата предпазва от злото. Свързва се и с встъпването в бой.

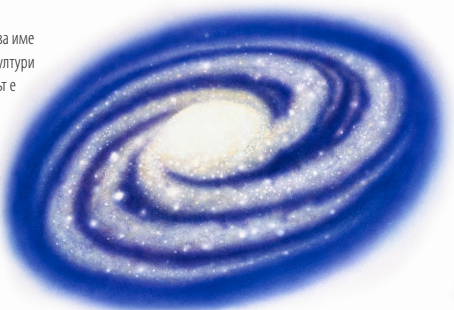

НАБЛЮДАВАНЕ НА НЕБЕТО

В примитивните култури наблюдаването на небето е важна част от живота, а небесните феномени са считани за особено значими. Когато съвпадат със земните събития, те се обясняват като поличби. Много митове и суеверия са свързани със сиянието. Смята се, че от тях произхождат западните и китайските легенди за дракони. Огньовете на св. Елм – електрическата дъга в небето по време на гръмотевична буря – се смятат от моряците за божия поличба. Маите вярват, че Млечният път е огромна бяла змия, виеща се по нощното небе.

► Млечният път

Ацтеките наричат Млечния път – Микскоатъл (Облачна змия) и дават това име на бога на Полярната звезда. В много култури съществуват вярвания, че Млечният път е проход или река, свързваща земята и небето: за американските индианци това е пътека към страната на мъртвите, а инките си представят, че това е небесна река.

▲ Северното сияние

На яркото, възшебно проявление на Северното сияние в някои култури се гледа като на знак за раждането на цар. Другаде то веща война или подсказва присъствието на духове. В скандинавската митология сиянието е женско божество.

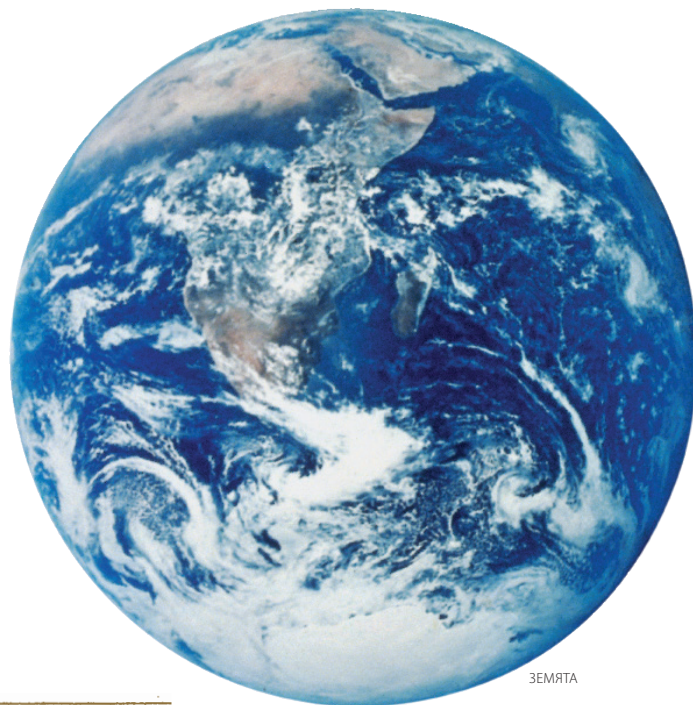
ВЖ. И

Египетски божества с.138 – 139
Келтски и скандинавски божества с.142 – 143
Юдаизъм с.172 – 173
Християнство с.176 – 179

Ислям с.180 – 183
Западна астрология с.200 – 201
Геометрични форми с.284 – 289
Знамена с.324 – 329

ЗЕМЯТА

Представата за Земята се променя - от първите вярвания, че тя е плоска и е поддържана от животни, до образа на синята планета, въртяща се в пространството. Тази съвременна представа за Земята въплъщава идеята за глобалното единство. Но древните представи за плодородната Земя Майка остават все още втъкани в нашата психика. Нейният ландшафт, стихийните изригвания, суровините, самата почва – всичко това е здраво свързано със символиката, религията и ритуалите.

ЗЕМЯТА

МАЙКАТА ЗЕМЯ

От най-древни времена Земята е била почитана като великата Богиня Майка – образ-символ на прехраната и отглеждането на потомството, източник на живота. Според повечето митове за сътворението първите хора са направени от глина, а съвокупяването наред орна земя е характерна особеност за някои пролетни селски празници на плодородието. Елементът земя олицетворява женското и пасивното, в китайската символика – Ин. Традиционно Земята е изобразявана като кръг.

▲ Гея

В гръцката митология Гея е майката и означава „Земя“. Земята може да бъде провидяна също и като божествената Персефона, Деметра и Хеката. Тук Гея се показва над земята и подава своя син на Атина, а цар Кекропс ги наблюдава.

► Чихуакоатъл

Ацтекската богиня на земята и раждането Чихуакоатъл поглъща мъртвите, за да издържа живите. Нейното име означава „Жената змия“ и понякога е изобразявана с дете на ръце. Нейният рев е сигнал за война.

▲ Венера от Лосел

Тази стара (21000 години), скална рисунка от Дордон, Франция, показва Земята Майка държаща бизоновог – символ на лунния полумесец и мировата вулва, или извора на живота.

▲ Деметра

Гръцката богиня на земята е свързвана с реколтата и зърното. Тя учи хората как да орат и сеят. Като богиня на плодородието, Деметра понякога се идентифицира с Гея.

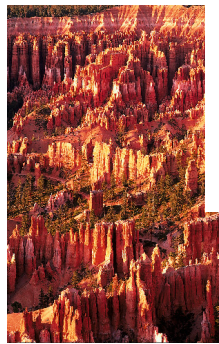
СКАЛАТА

Означаваща сила, цялост и подслон, скалата също се свързва с божественото начало. В древните култури на скалите се приписва сакрално значение под формата на побити камъни. За американските индианци скалите представляват костите на Майката Земя и служат като място за погребения. В християнството скалата символизира Христос и Църквата.

▲ Митра

Персийският Митра – бог на светлината и на горното небе – е роден от скала. Обикновено е изобразяван да убива бик, побеждавайки всяка животинска страст.

▲ Брайс Каньон

В Брайс Каньон, щата Юта (САЩ), скалната ерозия е изваяла в червената скала един грандиозен амфитеатър от причудливи колони и зъбери. Американските индианци паути варват, че тези островърхи кулички са Легендарните хора, превърнати в камъни от Койота хитрец.

▲ Кибела

Родената от черна скала и хвърлена от небето богинята на природата и плодородието Кибела е почитана в Древен Рим под формата на камък.

ЛАНДШАФТ

Земята е свързана с идентичността, народа и със самия живот. Разнообразният земен ландшафт е богат на символика, която отразява произхода, религиозните вярвания и ритуали на местните хора.

▲ Пещерата

Като убежище и подслон пещерата символизира утробата, свързва се с раждането, преяждането и центъра на вселената. Мрачните интерпретации свързват пещерата с Подземния свят, портите на Ада и подсъзнателното.

▲ Пустинята

Пустинният ландшафт символизира безплодието, пустотата, изоставеността, борбата за оцеляване или съпротивата на изкушението. И в християнството, и в исляма, пустинята е място за усамоятаване, медитация и просветление.

▲ Долината

Олицетворение на плодородието, долината е мястото, където хората се установяват, а добитъкът намира паша. Долината приветва и затова символизира женското начало. В китайската символика долината е Ин – сенчесто, нежно, женско пространство, за разлика от слънчевия Ян – планината. Но долината също е място, което поражда страх, например, Долината на сенките на мъртвите.

ЗЕМНАТА АКТИВНОСТ

В древните притчи често разрушителната сила на земетресенията и вулканите се оприличава с пробуждането на спящи чудовища или с гнева на боговете. Тези стихии пораждаат богата символика на разрушителната и съзидателната мощ на боговете. Японците считат, че богът на бурите Сусаноо причинява земетресенията, а гърците вярват, че те са предизвикани от Земетръсеца Посейдон. За да се успокоят боговете, се принасят жертвоприношения. Често земната активност се смята за предзнаменование на важни промени в религията или политиката. В Библията се споменава за земетресения, възвестяващи смъртта на Христос.

◀ Планината Фуджи

Традиционният символ на Япония, планината Фуджи, е смятана за свещена и в шинтоизма, и в будизма. Хиляди поклонници се отправят всяка година към върха. Едно от значениата на името Фуджи е „божество на огъня“.

▶ Богинята на вулкана

Древната хавайска богиня на вулкана Пале, непостоянна и капризна, живее в кратера на вулкана Килауеа на Биг Айленд. Тя причинява земетресенията, тропайки с крак, а вулканите – като рови с вълшебната си пръчка.

◀ Земетресенията в Япония

Някои древни култури свързват разрушителните земетресения с движенията на животните, за които се счита, че поддържат земята. Японците айну вярват, че техните острови лежат върху гигантската морска котка Намазу, обуздана от Камшиа посредством камък.

▲ Земетресенията в Индия

Според едно индуистко тълкуване на космоса, четири слона носят земята върху гърбовете си, а те самите са стъпили върху костенурка. Тези същества представляват двете творещи сили, а техните движения причиняват земетресенията.

ВЖ. И
Влечуги и земноводни с.64 – 65
Водни обитатели с. 68 – 71
Плодовитост и раждане с.
120 – 123
Гръцки и римски божества с.
140 – 141
Индуизъм с.158 – 163
Племенни тотени, герои и
хитроумни същества с.150
– 151

ИН И ЯН – ПЕЙЗАЖ

Китайската пейзажна живопис е основно направление в изобразителното изкуство от времето на династията Тан (618 – 907). В размирни времена подобна живопис символизира умиротворение, постигнато чрез единение с природата. Човешката фигура се разполага на фона на планина и вода. Всеки елемент в картината функционира като символ, а всички заедно представляват реда и хармонията.

1. и 2. Ин и Ян

Ин (пасивното, студеното, женското) се намира навсякъде, където има течност и плавност. В картината Ин се изобразява чрез спокойната долина, водата и грациозно приведените бамбук. Формата на облаците и мъглата символизират Ин. Ян (активното, топлото, мъжкото) се представя като сила и светлина. Тук Ян са извисяващите се планини, твърдите скали, небето и яркостта на водата.

3. Връзка между елементите

Даоистите вярват в мистичния разум на космическото братство, който свързва всички елементи. Както казва философът Чуан Дзъ – „Небето, Земята и аз живеем заедно и всички неща и аз сме едно“. Така по-големите планини граничат с по-малки, а по-големите или по-малките скали и дървета символизират вярването, че всички елементи в природата са свързани помежду си.

4. Човешката фигура

В китайските пейзажи често присъства и човекът. Големината на неговата фигура подчертава факта, че човекът е малка част от огромния космос. Човекът, показан тук, вероятно медитира или мисли; но ако, мъжете и жените не следват подобаващо благоразумие, целият космичен ред се нарушава.

Шен Жоу, *Фигура, седяща на брега на реката*